

Københavns Universitet

En kriminalistisk agenthistorie

Vestergaard, Jørn

Published in:
Kriminalistiske pejlinger

Publication date:
2015

Citation for published version (APA):
Vestergaard, J. (2015). En kriminalistisk agenthistorie: om forbindelser mellem Københavns Universitet og PET i en kold tid. I B. Kyvsgaard, J. Vestergaard, L. Holmberg, & T. Elholm (red.), *Kriminalistiske pejlinger: Festskrift til Flemming Balvig* (s. 381-401). København: Djøf Forlag.

En kriminalistisk agenthistorie – om forbindelser mellem Københavns Universitet og PET i en kold tid

Af Jørn Vestergaard

*I've always wanted to play a spy, because it is the ultimate acting exercise.
You are never what you seem.
Benedict Cumberbatch*

Velkommen på forsiden

Forsiden af Politiken den søndag for et kvart århundrede siden var en lækkerbisen for enhver ynder af konspirationsteorier og historier om de hemmelige tjenesters fordækte og skumle operationer. En overskrift midt på siden lød: »Nye anklager: PET-agenter på universitetet«. I en underrubrik blev det kundgjort, at en SF-politiker hævdede, at »PET checker studenterne«. Ifølge artiklen havde Politiets Efterretningstjeneste »posteret meddelere blandt lærerne på Kriminalistisk Institut«. Kilden til denne oplysning var advokat og lokalpolitiker JS, som dagen forinden havde vakt opsigt med udtalelser til flere aviser om sin fortid som agent for PET.¹ Nu

1. JS' særprægede livsløb er skildret i flere offentligt tilgængelige kilder. Imidlertid har jeg valgt at undlade gengivelse af hendes fulde navn her, idet der i forhold til hendes nærmeste kan være væsentlige hensyn til hendes eftermæle. Hun var født i 1948. I midten af 1980'erne blev hun indvalgt i Gentofte kommunalbestyrelse for

udpegede JS to aktuelt ansatte samt en tidligere medarbejder ved Kriminalistisk Institut som PET-agenter. Over for Politiken navngav hun de pågældende. Avisen undlod dog at bringe navnene, hvilket artiklens påstande ikke blev mindre pikante af.²

Ovennævnte politiker var daværende MF Jens Thoft (SF), som dengang var medlem af Folketingets kontroludvalg for efterretningstjenesterne.³ Han oplyste at have haft fire samtaler af hver fire timers varighed med JS om hendes viden om PET og blev citeret for følgende:

»Det er hævet over enhver tvivl, at der er en kerne af sandhed i JS' påstand. Det er overordentlig sandsynligt, at PET har særdeles gode kontakter på de juridiske fakulteter, men om de har en central på Kriminalistisk Institut véd jeg ikke. Derimod er der ingen tvivl om, at efterretningstjenesterne checker de unge studerende. Man vil holde øje med deres politiske aktiviteter for at vide, om man kan stole på dem, når de senere ansættes i f.eks. Udenrigs- og Justitsministeriet.«

Så vidt folketingsmedlemmet. Chefen for PET, politimester Hanne Bech Hansen, havde ingen kommentarer til avisens historie.

Hermed var der taget hul på et forløb, som her femogtyve år senere kan virke absurd og tragikomisk. Jeg var ikke i tvivl om, at jeg kunne være en af de personer, der i Politikens artikel blev hængt ud som PET-agent. Dels var vi kun en håndfuld fastansatte videnskabelige medarbejdere på instituttet, så der var ikke ret mange muligheder. Dels kendte jeg udmærket JS, som jeg i en kort periode havde været vejleder for under hendes studietid. Hverken hos mig eller andre med forudgående kendskab til JS kunne der være megen tvivl om, at også min gode ven og kollega, kriminologen Flemming Balvig, måtte være én af de andre unavn-

Gentofte-listen. Fra 1984 til 1990 repræsenterede hun partiet De Grønne, for hvilket hun desuden fra 1989 til 1990 var indvalgt i Københavns Amtsråd. I anden halvdel af 1980'erne blev hun kendt i en bredere offentlighed som engageret advokat for polske flygtninge. Efter det foreliggende var JS en ildsjæl, der både som lokalpolitiker og advokat kæmpede for flere mærkesager. Den følgende beretning vil vise, at visse af hendes aktiviteter blev en belastning for såvel hende selv som andre. Personer i PET, pressen og Folketinget bidrog til på mere eller mindre uansvarlig vis til hendes tragiske skæbne.

2. Politiken Søndag den 12.02.1989. Artiklen var skrevet af journalist Henrik Keith Hansen. Han fik senere en række topposter i DR, bl.a. som chef for TV Avisen.
3. Jens Thoft (født 1945) var medlem af Folketinget for SF fra 1984 til 1994 og i en periode fredspolitisk ordfører for partiets folketingsgruppe.

givne, som nu blev hængt offentligt ud med grundløse beskyldninger om hemmelig agentvirksomhed.⁴

Umiddelbart var jeg overvældet og lamslået efter at have åbnet avisen med henblik på fredssommelig søndagslæsning, ikke mindst fordi artiklen ikke indeholdt den mindste antydning af forbehold, endsige genmæle fra nogen af de unavngivne syndere.⁵ Efter rådslagning med min hustru fandt jeg et telefonnummer til Jens Thoft og ringede til ham. Det kom der sådan set ikke noget fornuftigt ud af. Jeg forklarede ham om min forudgående undervisningsmæssige kontakt til JS og forsøgte at gøre ham klart, at der var tale om meget grove, uunderbyggede og grundløse anklager, som jeg var stærkt oprørt over. Han tog ikke skyggen af forbehold over for avisens gengivelse af hans udtalelser. Ved samtalens afslutning var han dog tilsyneladende blevet overbevist om, at beskyldningerne for mit vedkommende var grundløse. Ikke desto mindre fastholdt han, at der efter hans mening var andre medarbejdere ved instituttet, der med rette var omfattet af anklagerne. Samtalen var meget udførlig og efterlod ingen mulighed for misforståelser på disse punkter.

Andre tider, andre holdninger

De af os, der blev berørt af påstandene om agentvirksomhed, oplevede dem som ganske belastende. Dette kan måske være svært at forstå på et kvart århundredes afstand af datidens verdensorden. Efter ophøret af den kolde krig og med nutidens fokus på truslerne fra den internationale terrorisme er der sket et markant paradigmeskift i opfattelsen af de hemmelige tjenester og deres overvågningsvirksomhed, der nu helt grundlæggende opfattes som langt mere legitim end dengang. Efter studenteroprøret i slutningen af 1960'erne var sympatien for efterretningsvæsenet stærkt begrænset i store dele af den kritiske offentlighed i bred forstand.

4. De to andre fastansatte var professor i strafferet Knud Waaben og professor i kriminologi Ulla Bondeson. Strafferetsjuristen Vagn Greve var på det pågældende tidspunkt professor ved Handelshøjskolen, men havde i en årrække frem til 1987 været vores kollega på instituttet, som han vendte tilbage til i 1992, da professortet efter Waaben blev ledigt.
5. Det var ikke i særlig god overensstemmelse med almindelig anstændighed, endsige de presseetiske regler, at journalisten ikke havde forelagt de alvorlige påstande for nogen af de over for avisen navngivne personer før offentliggørelse af artiklen.

Som historien efterhånden har vist, var denne skepsis fuldt berettiget, for både her og i andre lande foregik der en stærkt overdreven og til dels ulovlig overvågning og registrering af individuelle borgere, som var kommet i kikkerten på grund af mere eller mindre ordinære og uskyldige politiske aktiviteter.

Mange af os, der blev ansat på universitetet i sidste fjerdedel af det tyvende århundrede, satte en ære i at anlægge et mere kritisk perspektiv i forhold til myndigheders og andre samfundsbærende institutioners virksomhed. Vores ambition var at arbejde uafhængigt, med åbenhed i forhold til interessekonflikter og til gavn for udsatte grupper. Så at blive hængt ud for at være i ledtog med den forkætrede efterretningstjeneste blev oplevet som stærkt belastende for ens faglige og personlige omdømme. Og værre var det selvsagt at blive beskyldt for at optræde som meddeler, der systematisk forsynede PET med oplysninger om studerendes politiske aktiviteter.

Sagsanlægget mod PET

Dagen forud for Politikens forsidehistorie havde samme avis bragt en række artikler om et søgsmål, som den på dette tidspunkt 41-årige JS havde anlagt ved Østre Landsret mod PET.⁶ Hun oplyste til avisen, at hun i perioden 1967-73 fik betalt et medlemskab af DKP af efterretningstjenesten, så hun kunne virke som »muldvarp«. Årsagen til stævningen var ifølge Politikens journalist, at JS gennem en årrække skulle være blevet chikaneret af PET, efter at hun angiveligt havde afvist et forsøg fra tjenestens daværende chef, Ole Stig Andersen,⁷ på at »hverve hende til at infiltrere fredsbevægelsen«. Hun ønskede derfor PET dømt til at anerkende, at tjenesten ikke måtte lække personoplysninger til bl.a. politiske partier, organisationer og private personer.

6. Disse artikler var forfatter af journalisterne Henrik Keith Hansen og Niels Northrup.
7. Ole Stig Andersen (født 1940) var 1975-84 chef for PET med titel af politimester. I perioden 1971-85 var han ekstern lektor i folkeret ved den juridiske uddannelse på Københavns Universitet og derefter censor samme sted.

B.T. bragte samme lørdag en stort opsat artikel om samme tema.⁸ Heri oplyste JS yderligere, at hun havde været »en rigtig kontraspion« både i Danmark og Østtyskland, og at hun stadig mødtes med KGB og STASI: »PET er en langt større trussel for det danske samfund end forureningen i Kattégat. De har deres folk placeret alle steder.« Også her blev det nævnt, at efterretningstjenesten angiveligt skulle have »en central på Kriminalistisk Institut«. Om søndagen bragte B.T. et stort opslag med overskriften »Øst-agent voldtog mig i timevis« og referat af et brev fra JS sendt til Erik Ninn-Hansen i hans tid som justitsminister,⁹ hvori hun bl.a. gjorde gældende, at hun under en hemmelig mission til Østberlin var blevet voldtaget og gjort gravid af en navngiven højtstående efterretningsofficer.¹⁰

Samme søndag gik historien også i Berlingske, hvor JS yderligere kunne oplyse, at hun af PET var blevet bedt om »at infiltrere blandt andet Konservativ Ungdom, men endte med at infiltrere STASI«. ¹¹ Hun berette-

8. Artiklen var ledsaget af en faktaboks med overskriften »Heltinde eller kværulant«. Jeg blev først efterfølgende opmærksom på, at påstanden om en central på instituttet allerede fremkom i lørdagens udgave af B.T.
9. Under sagens videre forløb kom brevet til universitets kendskab, formentlig gennem Kammeradvokaten. Det var dateret den 15.09.1987 og indeholdt bl.a. anklager mod PET om læk af personlige oplysninger. Det lange brev var vedlagt et håndskrevet referat af en samtale, som JS' ægtefælle ugen forinden havde haft med daværende vicepolitimester i PET, Mikael Lyngbo. Ifølge referatet oplyste denne ægtefællen om, at PET følte »sig truet af JS«, idet hun i 1982 var begyndt at fortælle sin historie til mange forskellige. Man havde afbrudt forbindelsen, for at samtaler med JS ikke skulle kunne bruges i en offentlig debat, hvori PET ikke ville kunne deltage.
10. Artiklerne i B.T. var forfattet af journalist Søren Larsen. Mandag den 13.02.1989 tegnede han sig for en yderlig artikel med overskriften »Spion hvervede DDR-agenter på universitetet«. Heri oplyste JS bl.a., at en navngiven østtysk efterretningsofficer flere gange deltog i møder, som danske kommunister arrangerede, bl.a. på Københavns Universitet. Hun skulle selv som deltager i de såkaldte Østersøuger i DDR fotografere østtyske agenter, der forsøgte at hverve unge danskere. Påstanden om voldtægt blev senere frafaldet af JS. Se i det hele PET-kommissionens beretning, bind 6, forfatter: *Regin Schmidt (2009). PET's overvågning af Danmarks Kommunistiske Parti 1945-1989. PET, de danske kommunister og østlig efterretningsaktivitet.* Se s. 199 ff. ISBN 89-91851-64-5. Kan downloades fra internettet.
11. Denne artikel var forfattet af journalist Lars Henrik Aagaard. Han fulgte den følgende dag op på historien under overskrifter »Huller i agentpåstand« og kunne med en faglig sekretær i DKP's partiledelse oplyse, at det slet ikke ville kunne lade sig gøre for PET at betale for nogens kontingent, idet dette altid skete, ved at det enkelte medlem fik besøg på sin bopæl af sin lokale partisekretær. Vagn Greve af-

de desuden, at hun frygtede at blive likvideret af STASI-agenter. Berlingske havde forelagt påstanden om en såkaldt central for PET på Kriminalistisk Institut for Flemming Balvig, som på det tidspunkt var institutbestyrer. Han afviste påstanden som uhyrlig. Vores daværende kollega, den nu afdøde kriminolog Berl Kutchinsky oplyste til avisen, at han som vejleder for JS i hendes studietid havde bemærket, at hun allerede dengang snakkede om PET-agenter på instituttet.¹² Nogle af hendes bekendte fra lokalpolitikken stillede sig i artiklen stærkt tvivlende over for tanken om, at hun skulle have været PET-agent.¹³ Men det havde hun faktisk!

Inddragelsen af universitetet

Dagen efter Politikens forsideartikel med anklagerne mod medarbejdere på Kriminalistisk Institut blev der på Rektors vegne udsendt en pressemeddelelse, hvori det bl.a. blev tilkendegivet, at JS ikke på noget tidspunkt havde sandsynliggjort sine påstande, og at anklagernes »grundløse karakter« måtte »stå klart for enhver, der undergiver hendes påstande blot en smule granskning«. Udtalelsen blev i Politiken blot omtalt på side 3 nederst i venstre hjørne i en lille notits forfattet af samme journalist, som var ansvarlig for den oprindelige forsidehistorie. Berlingske gav pressemeddelelsen en noget større bevågenhed.

Vi var ikke helt tilfredse med den lidt tamme udformning af meddelelsen, som blev ekspederet af fungerende sekretariatschef i ledelsessekreta-

viste i artiklen at have været PET-agent og gav udtryk for, at man nok måtte over i »et psykiatrisk sprogbrug« for at forklare baggrunden for påstandene. Morgenavisen JyllandsPosten bragte samme dag en kort notits med henvisning til historien i Politiken dagen forinden.

12. Mandag den 13.02.1989 afviste daværende fagrådsformand, dr.jur. Steen Rønsholdt – i en lille artikel på side 5 i Politiken – at iværksætte en undersøgelse af anklagerne, idet han ikke fandt, at der forelå »seriøse indicier«. Samme dag var sagen omtalt af journalist Lars Kaptain i Det Fri Aktuelt, hvor Flemming Balvig bl.a. bemærkede følgende: »Hvis instituttet var et agent-center for PET, må man sige, at hele vores arbejde, der bestemt ikke er kendt for at være politi-venligt, har været århundredets største bluff-nummer.«
13. Land & Folk dækkede den 14.02.1989 sagen grundigt med henvisning til, hvad der forud havde stået i andre aviser. JS erkendte nu, at hun aldrig havde været medlem af DKP, men derimod som aktivist havde arbejdet på det kommunistiske partis ungdomsorganisation DKU's kontor, bl.a. med udsendelse af post til medlemmer, hvilket blev bekræftet af kilder fra partiet.

riatet, LEA. Flemming havde ringet til daværende rektor Ove Nathan for at høre om mulighederne for et dementi fra hans side og blev henvist til et møde med LEA. Dette deltog også jeg i på LEA's kontor på hjørnet af Frue Plads og Nørregade. Vi fik at vide, at rektor ikke kunne dementere noget, da man jo aldrig kunne vide, om der et eller andet sted på universitetet befandt sig folk med tilknytning til efterretningsvirksomhed! Noget sådant kunne man angiveligt ikke tåle, idet Kejsergade-sagen angiveligt stadig var en stor belastning for universitetet.¹⁴

Samtalen med LEA forløb i øvrigt på en ganske særpræget måde, og vi fik et meget underligt indtryk af hans engagement og interesser. Han virkede ikke særlig interesseret i at høre vores opfattelse af problemstillingen, men underholdt os i stedet uopfordret med anekdoter om sine sikkerhedsfunktioner og den dermed forbundne kontakt til PET f.eks. i forbindelse med besøg af kongehuset samt om en samtale, han havde haft med JS på sit kontor.

Fire år senere kom LEA selv i søgelyset i et opsigtsvækkende sagskompleks om uretmæssigt samarbejde med PET mv., hvilket førte til hans afsked, se herom afslutningsvis.

Et humoristisk mellem spil

Forløbet fik et muntert indslag, idet Ekstra Bladets satiriske Borende X¹⁵ den 14.02.1989 skrev en klumme med titlen »En rigtig spionrede«. Denne skulle angiveligt være hjemsted for professorerne Knud Waaben og Vagn Greve samt undertegnede. Klummen rummede følgende interview med »gruppens formodentlig svageste led, lektor Vestergaard«:

14. I 1969 afslørede studerende, at Forsvarets Efterretningstjenestes havde en aflytningscentral i Kejsergade i København. Centralen lå i kælderen i en af Københavns Universitets ejendomme og blev formodentlig fortrinsvis brugt til aflytning af udenlandske ambassaders telekommunikation. Afsløringen førte til kritik af universitetet og af FE. Affæren er beskrevet i flere af bindene i PET-kommissionens beretning.
15. Journalist Poul Høst Madsen havde en fortid på dagbladet Information som bl.a. retsreporter, men var efter eget udsagn gået over til »underholdningsbranchen«. I en årrække boltrede han sig sammen med Anders Lund Madsen på bagsiden af EB under signaturen Madsen & Madsen.

- *Det er Ekstra bladets borende X. Du kan lige så godt straks tilstå, at det er dig, der er spionen?*
- Der er efter min mening langt væsentligere spørgsmål at tage fat på. Det er ejendommeligt, at det helt er forigået pressens opmærksomhed, hvad der ellers sker på Det Juridiske Fakultet. Jeg tænker på, at professor Ole Krarup har et ganske tæt samarbejde med Pentagon. Det er også almindelig kendt, at professor Siesby, som er et fremtrædende medlem af Helsinki-komiteen, arbejder snævert sammen med Rote Armee Fraktion, hvorimod det sikkert kommer bag på mange, at professor Foghøl har tætte kontakter til PLO.
- *Det gør det. Helt bestemt! Men den værste af dem alle er vel Preben Wilhjelms?*
- Wilhjelms er en af mine gode kolleger her på Kriminalistisk Institut. Men de fleste kan vist se, at hans forsøg på at kæmpe for samfundets svage og udsatte grupper er et skalkeskjul for noget fordækt.
- *Det virker, som han overdriver en smule.*
- Ja, Wilhjelms har nok svært ved at bevare troværdigheden, fordi han er så ilter.
- *Det var det, om straks vakte min mistanke!*
- Ja, det forstår jeg godt.
- *Sig mig til slut: Har alle disse personer arbejdet sammen med JS?*
- Det må de utvivlsomt have gjort. Hun har jo en forunderlig evne til at komme i kontakt med de mest forskelligartede kredse. Hun har jo selv oplyst, at hun har været medlem af DKP og samtidig aktiv i konservativ Ungdom samt PET-agent og jurastuderende og mange andre ting. Jeg ville da finde det ejendommeligt, hvis hun ikke også havde været i kontakt med en række af de personer, vi talte om før.

Klommen i EB var ledsaget af nedenstående illustration:

POT's spionfoto, som viser tre forklædte professorer i færd med at planlægge et komplot i kælderen under Kriminalistisk Institut.

Forhistorien til anklagerne om agentcentralen

Efter rådslagning mellem Flemming og mig kontaktede vi den 17.02.1989 Politiken og gennemførte på redaktionen en samtale med journalist Niels Northrup, over for hvem vi oplyste, at vi ikke havde eller havde haft be-

røring med efterretningsvirksomhed, at vi var ilde berørt over de fremførte beskyldninger og Politikens fremgangsmåde, samt at vi ikke havde noget at skjule og stod til rådighed ved en nærmere klarlægning af sagen. Under mødet beklagede Northroup artiklen i søndagsavisen, og dagen efter bragte Politiken et interview, hvori jeg med følgende oplysninger fik lejlighed til at redegøre for en del af forhistorien:

I foråret 1982 henvendte JS sig til mig og bad mig være vejleder for hende i forbindelse med en såkaldt afløsningsopgave, hun ville udarbejde om et strafferetligt emne.¹⁶ Hun havde valgt at skrive om emnet utilregnelighed. Før vi sådan set var kommet nogen vegne med vejledningen, op søgte hun mig en dag på instituttet og anklagede mig meget pågående for at være med i agentvirksomhed. Hun konkretiserede sine anklager med en oplysning om, at hun var blevet bekendt med, at en bestemt medarbejder i PET havde fået kendskab til et eksamensresultat, som hun havde opnået. Efter JS' mening måtte den pågældende have fået sine oplysninger fra mig. Det gik under samtalen op for mig, at hun beskyldte mig for at være PET-meddeler. Deltagelse i sådanne aktiviteter lå mig overordentlig fjernt, og jeg var fuldstændig overrumplet over hendes påstande, som jeg erklærede mig helt uforstående over for.

JS hævdede i øvrigt, at hun selv havde arbejdet for PET, og gav mig på stedet et navn og et telefonnummer, som jeg kunne ringe til for at få dette bekræftet.¹⁷ Jeg bad hende så vente uden for kontoret og ringede derpå til det oplyste nummer. Her svarede så vidt jeg husker en kvindestemme; men vedkommende ville ikke oplyse, hvem jeg havde ringet til, og det lykkedes ikke at komme igennem til den navngivne person, så jeg var temmelig mystificeret. I lyset af det passerede fandt jeg ikke, at der var

16. På det pågældende tidspunkt var det ikke obligatorisk for jurastuderende at udarbejde en specialeafhandling, men der var fakultativ adgang til at skrive en afløsningsopgave i stedet for at gå til eksamen i de på kandidatuddannelsen udbudte kursusfag.
17. Jeg skrev oplysningerne ned på et ternet A4-ark, som jeg stadig er i besiddelse af. Den pågældende medarbejder i PET skulle ifølge JS kunne kontaktes på 11 72 11 (lok. 271).

det fornødne tillidsforhold mellem JS og mig, så jeg meddelte hende umiddelbart, at jeg ikke kunne fortsætte som hendes vejleder.¹⁸

Endnu større blev min forbløffelse, da jeg efterfølgende fik en oprøring fra selveste chefen for PET, politimester Ole Stig Andersen. Det viste sig, at han var bekendt med JS' anklager mod mig, og han oplyste mig om, at hun ganske rigtigt havde arbejdet for PET – men at det angiveligt ikke var med efterretningsvirksomhed. Desuden berettede han, at man »havde hende rendende hele tiden«, og at man »ikke vidste, hvad man skulle stille op med hende«. Jeg opfattede nærmest hans henvendelse som en slags undskyldning for hendes opførsel over for mig.¹⁹

Politikens artikel blev bragt med overskriften »Lektor: PET-chef oplyste om agent« og den overraskende undertitel »Udsagn støtter JS«. I et brev gjorde jeg samme dag chefredaktionen opmærksom på, at jeg fandt det stødende, at Politiken ved hjælp af overskrifter og mellemrubrikker havde givet artiklen en opsætning, som der ikke var fuld dækning for i selve teksten. Et par dage efter blev jeg ringet op af daværende chefredaktør Jørgen Grunnet, som beklagede og gav tilsagn om at nævne det over for den pågældende redaktionssekretær.

I øvrigt havde aviserne den 17.02.1989 berettet, at der var blevet holdt retsmøde i landsretten om sagens videre forberedelse. Kammeradvokatens ønske om dørlukning blev ikke efterkommet, idet sagen allerede var kendt af offentligheden gennem sagsøgerens interviews. I pressen udlagde JS dette som en sejr.

18. JS henvendte sig efterfølgende til min gode kollega, den senere afdøde kriminolog Berl Kutchinsky, der påtog sig at være hendes vejleder. Jeg fandt det mest korrekt at holde mit indtryk af JS' forestillingsverden for mig selv, dels fordi det var min opfattelse, at andre selv måtte danne sig en mening herom, uden at hun på forhånd skulle være afskåret fra at få den fornødne faglige vejledning, dels fordi jeg ville undgå at bidrage til hendes oplevelse af, at jeg videregav oplysninger om hende til andre. I et brev af 01.06.1982 oplyste jeg hende om, at jeg ikke havde omtalt vore samtaler for Berl Kutchinsky.

19. Over for Politiken afviste Ole Stig Andersen at drøfte spørgsmål vedrørende sin tid som chef for PET.

Et doktorforsvar med følger

Forud for pressens dækning af historien var Flemming Balvig på helt ejendommeligt vis kommet ind i billedet i et forløb, der førte frem til JS' henvendelse til pressen. Den 23.11.1988 forsvarede Flemming en afhandling for den juridiske doktorgrad. Dette foregik i et auditorium i Studiegården i Studiestræde. Da forsvaret var afsluttet, var der flere steder opsat sedler med påskriften: »NEJ TIL PET PÅ KRIM.INST.« To dage senere blev Flemming ringet op af JS, som var utilfreds med, at auditoriet i Anneks A i Studiegården havde været aflåst, da hun ville overvære forsvaret. Hun var blevet henvist til det tilstødende auditorium i Anneks B, hvor der var transmission over højtaler af forsvarshandlingen. Hun gjorde gældende, at forsvaret var afviklet på ulovlig vis, men tilbød at »snakke« om dette, hvis Flemming til gengæld ville hjælpe hende ved at foretage sig noget over for den samling af PET-agenter, som angiveligt be fandt sig på Kriminalistisk Institut, nemlig Jørn Vestergaard, Vagn Greve og Knud Waaben. JS påstod, at der under forsvaret havde været PET-agenter til stede for at overvåge hende.

Da Flemming ikke var imødekommende, tilkendegav JS, at hun nu ville gå videre til Jens Thoft og Preben Wilhjelms, samt at hun ville »slagte« agenterne på instituttet. Den 28.11.1988 ringede hun på ny til Flemming og meddelte ham, at hun nu mente, at også han var PET-agent, og at hun ved at klage til rektor m.fl. ville sørge for, at han ikke fik sin doktorgrad.²⁰ I et brev af 01.12.1988 til Rektor anfægtede hun gyldigheden af forsvarshandlingen, idet hun anførte, at en sådan ikke måtte foregå bag aflåste døre, at »bygningen var omringet af civilt politi og universitetsbetjente«, at der i auditoriet i Anneks B foruden hende selv kun sad to tilhørere samt en civil betjent, underforstået at der ville have været plads også til disse fire tilhørere i Anneks A.

Efter behandling af klagen i Det Retsvidenskabelige Fagråd kunne Steen Rønsholdt og Claus Gulmann som rådets formand, hhv. næstformand i en udførlig skrivelse²¹ meddele klageren, at fagrådet ikke fandt

20. Flemming redegjorde for samtalerne og forløbet i skrivelse af 28.11.1988 til Rektor med kopi til kolleger m.fl.

21. Skrivelse af 12.12.1988. Universitetsbetjentene havde bl.a. oplyst, at dørene til auditoriet i Anneks A ikke havde været aflåst, men at tilgangen til dette auditorium af brand- og sikkerhedsmæssige grunde blev stoppet, da lokalet var ganske overfyldt. Desuden fremgik det, at der i en pause havde været mulighed for at hen-

grundlag for anfægtelse af forsvarshandlingens gyldighed. Herefter fremkom der flere skriftlige indsigelser fra JS til rektor Ove Nathan samt til fagrådsformanden og en række af instituttets medarbejdere. Rektor efterkom ikke hendes ønsker om en samtale. Under dette forløb henvendte JS sig en dag på instituttet, hvor hun dels afleverede en af disse skrivelser, dels igen fremsatte en række beskyldninger.²² Herefter meddelte jeg hende såvel mundtligt som skriftligt, at hun ikke fremover skulle vise sig i bygningen.

Mens klagesagen blev behandlet på universitetet, udarbejdede og indleverede JS den stævning, med hvilken hun påstod PET dømt til at anerkende, at efterretningstjenesten ikke måtte lække personoplysninger.²³ Halvanden måned senere gik hun så i pressen med sin sag.

Flemming Balvigs redegørelse til rektor o.a. i skrivelsen om de to samtaler med JS gav anledning til endnu et søgsmål, idet hun i en stævning af 13.03.1989 mod Kriminalistisk Institut ved institutbestyrer Flemming Balvig krævede hele dennes overnævnte redegørelse mortificeret. Nu blev Kammeradvokaten på rektors foranledning inddraget som universitetets repræsentant, og fra hans side blev sagen principalt påstået afvist. Subsidiært var påstanden frifindelse med den begrundelse, at Flemmings redegørelse ikke indeholdt noget urigtigt eller uberettiget.²⁴

Den 12.05.1989 blev det i pressen oplyst, at Østre Landsret dagen forinden havde afvist at realitetsbehandle det af JS anlagte søgsmål mod PET

vende sig til fagrådsformanden, som ledede forsvarshandlingen, for at melde sig som uofficiel opponert.

22. I denne periode blev der klippet telefonledninger over i Sankt Peders Stræde 19, hvor Kriminalistisk Institut havde til huse. Dette bidrog til en oplevelse af utryghed på instituttet. Vi havde en formodning om, at det var JS, der var ansvarlig herfor, men kunne ikke dokumentere dette.
23. Stævning af 11.12.1988. Stævningens sagsfremstilling drejede sig i hovedsagen om en anklage mod PET for at have ladet JS overvåge af en anden deltager i en kursusrejse arrangeret af Advokatrådet. Desuagtet var blandt de vidner, som ønskedes ført, Jørn Vestergaard, Knud Waaben og Flemming Balvig.
24. I Kammeradvokatens svarskrift af 26.03.1989 til landsretten blev afvisningspåstanden begrundet med, at man ikke kan kræve en hel skrivelse mortificeret, idet et søgsmål om mortifikation må være rettet mod konkrete udtalelser, som påstås kendt ubeføjede. I replik af 16.05.1990 tilkendegav JS, at hun ønskede domstolsprøvelse af, at hun »i en rundskrivelse bliver tillagt synspunkter, der har til hensigt at få mig til at fremstå som gal«. Sagen må være blevet hævet efter JS' pludselige bortgang i juli 1990. På min forespørgsel har Kammeradvokaten oplyst, at akterne i den gamle sag er blevet makuleret.

som hverken konkret eller aktuelt begrundet. Den 28.04.1990 kunne man i Politiken læse, at Højesteret havde stadfæstet landsrettens afgørelse.²⁵

De (u)ansvarlige

I sin sidste tid viklede JS sig ind i forestillinger om en verden befolket med hemmelige agenter, der misbrugte deres stillinger til at gøre tilværelsen vanskelig for hende. Det oprindelige ansvar for hendes tragiske skæbne ligger hos den ledelse og de medarbejdere ved efterretningstjenesten, der hvervede hende, da hun var bare 19 år gammel, og gav hende farefulde opgaver, der efter alt foreliggende stimulerede hendes tiltrækning mod en spændingsfyldt tilværelse med fordækte operationer. Hun påtog sig formentlig rollerne som agent og dobbeltagent som led i en idealistisk mission ud fra en personlig overbevisning om, at hun derved gjorde en indsats på den rigtige side i den kolde krig. Men hun blev fra starten misbrugt af sine opdragsgivere. Da der så kom mere ansvarsbevidste aktører til i ledelsen af PET, kunne hendes ønsker og forventninger til tjenesten ikke imødekommes, og da hun gik til offentligheden med sine anklager mod både ægte og påståede efterretningsagenter, var man ikke i stand til at rense eller på anden måde hjælpe hverken hende eller de af os, der nu kom i hendes sigtelinje med påstandene om agentvirksomhed rettet mod studerende.

En væsentlig del af ansvaret for, at JS drev så langt ud i sin særlige forestillingsverden, må tillægges de dele af pressen, der vellystigt og ukritisk svælgede i de mere kulørte dele af hendes beretninger, hvilket som ovenfor omtalt også førte til mærkbare omkostninger for andre.

Et kedeligt bidrag til, at anklagerne fra JS blev taget for pålydende og så ud over den del af hendes beretning, som handlede om hendes egen fortid, blev som nævnt ydet af politikerens Jens Thoft, der som medlem af

25. Dette var nu ikke helt korrekt, se *Ugeskrift for Retsvæsen* 1990.47 H. Højesteret behandlede ankesagen for lukkede døre og afviste den af formelle grunde, fordi JS som appellant havde nedlagt en påstand, der ikke havde været gjort gældende i foregående instans. Hun anførte selv, at den nu nedlagte påstand alene var en præcisering af påstanden for landsretten. Rettens meget strikte fortolkning af rpl. § 383, stk. 1, 1. pkt., gav en bekvem mulighed for afvisning. At JS blev pålagt at betale 10.000 kr. i sagsomkostninger til PET, gav hende nok ikke ligefrem et lysere syn på tilværelsen.

Folketingets udvalg til kontrol med de hemmelige tjenester kunne omgive sig med en særlig troværdighed i en sammenhæng som denne.

Vores gode kollega på Kriminalistisk Institut, Preben Wilhjelmsen, var i 1984 efter en årrække som medlem af Folketinget blevet seniorstipendiat med et forskningsprojekt om varetægtsfængsling. Preben havde i disse år en fast klumme i Weekendavisen, og her skrev han den 24.02.1989 et ganske morsomt og stærkt ironisk indlæg om »farverige folk på tinge« med medietække. Én af disse figurer var ovennævnte MF Jens Thoft, der som nævnt var blevet tildelt rollen som sandhedsvidne i Politikens forsidehistorie om den påståede spioncentral på instituttet. Som en særlig politikerprofil lancerede PW begrebet en *thoft*, nemlig en »ukritisk støtte til enhver udokumenteret påstand, der bekræfter ens tvangsforestillinger« særligt i relation til efterretningsvæsenet. Artiklen gav anledning til, at Jens Thoft halvhjertet trak i land i et læserbrev i Weekendavisen tre uger senere. Nu beklagede han, at Politiken havde refereret ham på en måde, der fremstod som en bekræftelse af påstanden om PET-agenter på Kriminalistisk Institut.

Efter henvendelser fra Flemming og Vagn havde Jens Thoft forinden svaret dem begge i til dels enslydende breve af 01.03.1989. Heri gav han udtryk for, at Flemming »overreagerede«; men han fik dog svinget sig op til at oplyse, at han havde »en udtalt skepsis over for oplysningerne om Kriminalistisk Institut«, og at Politikens journalist som følge af »stofmangel på en helligdag« havde »strammet op« på hans udtalelser og misbrugt ham groft. Disse tilkendegivelser stod i stærk kontrast til det totale fravær af forbehold under min samtale med ham den søndag formiddag, da Politikens forsidehistorie blev bragt. Nu meddelte han mine to kolleger, at han aldrig tog til genmæle over for misbrug, for »tryksværte er et elendigt rengøringsmiddel«.²⁶

Offer for en højere sag

Også efter JS' bortgang i 1990 blev offentligheden med mellemrum mindet om hendes ejendommelige livsforløb. På grundlag af oplysninger fra

26. I et brev af 03.03.1989 foreholdt jeg ham inkonsistensen i hans tilkendegivelser, men han ulejlignede sig aldrig med at svare mig. Mere format var der over den opbakning, vi fik fra daværende formand for SF's folketingsgruppe, Ebba Strange, bl.a. i personlige breve til hver af os.

de nyåbnede STASI-arkiver bragte Ekstra Bladets journalist Per Michael- sen den 19.01.1994 en helsides beretning om, hvordan hun i 1984 havde henvendt sig på DDR-ambassaden i København for angiveligt at lægge hindringer i vejen for en udrejsetilladelse til en østtysk statsborger, film- manden Hannes Schönemann, som hun havde haft et forhold til. Ifølge journalisten var hendes motiv for henvendelsen, at hun var ængstelig for, at østtyskeren skulle røbe hendes påståede samarbejde med STASI, som hun åbenbart havde indviet ham i.²⁷

I 1999 udsendte Schönemann filmen *J's Madness*, produceret med støtte fra Det Danske Filminstitut. I et stort interview med Schönemann kunne man bl.a. læse følgende:²⁸

– *Hvordan var hendes situation efter din opfattelse i tiden op til hendes død?*

»Hendes mål var, at PET skulle give en officiel indrømmelse af, at hun havde arbejdet for dem, og at hun havde gjort det for at tjene Danmarks interesser.« [...] »Det er min vurdering, at hun ikke var en særlig vigtig spion. Hun var en slags meddeler. Proble- met var, at hun selv opfattede sin rolle som vigtig – hun følte, at hun havde en mission, og hun gav sig selv ordre.«

I filmen siger hendes efterladte ægtefælle:

»Det er en sørgelig historie. Det her er, hvad der kommer ud af De Kolde krig. For hun *var* på et tidligt tidspunkt i sit liv hyret af efterretningstjenesten. Hun *var* spion i Kom- munistpartiet.«

I 2006 udgav journalist og forfatter Hans Davidsen-Nielsen bogen *En hø- jere sags tjeneste – PET under den kolde krig*.²⁹ Her oplyses det, at det var for- holdet til Schönemann, der førte til afbrydelse af samarbejdet mellem PET

27. I 1996 udgav Per Michael- sen og Mette Herborg bogen *STASI og Danmark*, hvori der er et kapitel med titlen »Tragedien JS«, som dels indeholder en gengivelse af teksten fra avisen, dels et afsnit med JS' egen beretning om sin fortid som efterret- ningsagent, som hun henvendte sig med til Per Michael- sen i slutningen af 1988, dvs. mere eller mindre samtidig med episoderne på Kriminalistisk Institut. Kapit- let slutter med en konstatering af, at den krænkelse, som PET havde udsat hende for ved at misbruge hende til efterretningsvirksomhed i en ganske ung alder, mere og mere antog form af forfølgelsesvanvid, som tiden gik. Forlaget Holkenfeldt, s. 126-131. ISBN 87-89906-52-7.

28. Dagbladet Information den 08.06.1999. Artiklen med interviewet var skrevet af forfatteren Lars Movin.

29. Politikens Forlag. ISBN 978-87-567-7071-2. Der berettes om JS' skæbne s. 112 f. og s. 278 ff.

og JS, »da mennesker i deres følelsers vold risikerer at tale over sig«. Desuden berettes det, at Ole Stig Andersen som chef for PET i begyndelsen af 1980'erne blev opsøgt af JS på Københavns Universitet, hvor han på det tidspunkt var censor ved den juridiske uddannelse: Ole Stig Andersen fandt det »moralsk betænkeligt, at PET under Arne Nielsens ledelse havde plantet en teenager under falsk flag i et politisk parti«. Han er i bogen citeret for følgende:

»Som agent lever man et helt igennem falsk liv. Ikke bare skal man bedrage sine nye kammerater, men også sin familie. Hun har været ganske ung og havde haft brug for menneskelig støtte, men hendes føringsofficer var kun interesseret i at få oplysninger fra hende.«

Efter det foreliggende afviste Ole Stig Andersen et ønske fra JS om at måtte genoptage sin agentvirksomhed. Hun begyndte så »at løbe PET på dørene«, og bogen citerer et notat fra PET, som i 1987 konstaterede, at hun »adskillige gange har henvendt sig til herværende afdeling og givet mere eller mindre troværdige oplysninger omkring diverse østbloklande«.

Davidson-Nielsen bemærker, at hvad der var sandt, og hvad der var falsk, er ikke til at sige, »men til sidst så JS spøgelse overalt som på Københavns Universitet, hvor hun mistænkte flere for at være meddelere«.³⁰ Han bemærker, at hun tilsyneladende aldrig havde haft »psyken til at leve i efterrettingsverdenen, hvor man tænker i sammensværgelser og fjendebilleder og skal kunne skelne fantasi og virkelighed fra hinanden«.

I 2009 udkom den omfattende beretning fra PET-kommissionen. Heri bekræftes det, at PET i 1967 hvervede den dengang 19-årige JS.³¹ Hun var på dette tidspunkt medlem af »den stærkt højreorienterede Frihedsallian-

30. Davidson-Nielsen oplyser, at JS i 1986 var blevet advokat, »selv om Advokatsamfundet to gange frarådede det med henvisning til, at hun havde søgt om sin beskikkelse på et falsk grundlag«. Men den beslutning blev ifølge bogens forfatter gjort om, efter at JS personligt havde drøftet sagen med justitsminister Erik Ninn-Hansen. Så havde Advokatsamfundet, nu med generalsekretær Ole Stig Andersen i spidsen, alligevel intet »at indvende mod, at JS fik bestalling«, som der ifølge forfatteren står i Justitsministeriets akter. I det tidligere nævnte referat af en samtale, som JS' ægtefælle i 1988 havde med vicepolitimester Mikael Lyngbo i PET, nævnes det, at hun i sin ansøgning om bestalling beskyldte PET for at forhindre, at denne blev imødekommet; men at det ifølge PET var et spørgsmål om, »hvor megen fuldmægtigtid, der kunne medregnes i en deltidsstilling«.

31. PET-kommissionens beretning bind 6, s. 200-203.

cen«. ³² Hun blev ifølge beretningen »sendt ind i DKP, hvor hendes første opgave bestod i at deltage i et skolingskursus i DDR«. Efterfølgende blev hun bl.a. sendt til Østersøugen, sådan som senere oplyst af hende selv, og her fik hun kontakt med og blev hvervet af den østtyske efterretningstjeneste og gik ind i rollen som dobbeltagent, der bl.a. skulle udføre militær spionage ved at fremskaffe oplysninger om marinelottekorpset, som hun tidligere havde været tilknyttet som frivillig. Tilsyneladende fandt hendes sagsbehandler i PET imidlertid, »at hun var for naiv og eventyrlysten til at optræde som dobbeltagent for østtyskerne ... og hun fik derfor forbud mod at rejse til DDR, hvilket var meget svært for hende at forstå«. ³³ Det bekræftes i beretningen, at JS i 1980 tog kontakt til PET og gav udtryk for et ønske om, »at tjenesten igen sendte hende på opgaver i udlandet«. Da PET afviste hende, tilbød hun sine tjenester til Forsvarets Efterretningstjeneste, »der imidlertid også takkede nej«, og hun meddelte så PET, »at hun ville finde en udenlandsk arbejdsgiver«. Denne del af kommissionens beretning slutter således:

»Det blev efterhånden sværere og sværere for PET at kontrollere JS, som de efterfølgende år offentligt anklagede tjenesten for at overvåge hende på Københavns Universitet, hvor hun læste jura, og hun påstod at være blevet hvervet af både STASI og KGB«.

Efterspil

Ikke alt, hvad der indgik i JS' forestillingsverden om agentvirksomhed, var udslag af en løsgående fantasi. Der er ikke grund til at betvivle, at hun selv havde været beskæftiget med opgaver for PET. At PET i kølvandet på studenteroprøret overvågede forskellige grupper og enkeltperso-

32. Ved en søgning på internettet dukker JS' navn op i U.S. Congressional Record, hvor daværende medlem af Repræsentanternes Hus for Californien, Bob Wilson, giver en situationsberetning fra en demonstration foran den amerikanske ambassade i København mod Vietnamkrigen. Her stod JS en blæsende regnvejrsdag over for en stor gruppe fremmødte demonstranter mod Vietnam-krigen. Hun bar et skilt med påskriften »I protest this protest«. Hun oplyste, at hun fandt kommunismen rådden, og at anklagerne mod USA ikke skulle stå uimodsagt. Wilson konkluderede: »That girl is a real freedom fighter.«
33. Ifølge beretningen gik PET kun nødtvungent med til, at hun i København mødtes med en bekendt fra den østtyske efterretningstjeneste, og stillede krav om, at hun ved mødet var udstyret med en sender, således at deres samtale kunne aflyttes!

ner på Københavns Universitet, er også et faktum. Helt frem til 1990 fik PET hvert år fra Københavns Universitet udleveret fuldstændige eksemplarer af den såkaldte studentermatrikel, dvs. den samlede fortegnelse over alle indskrevne studerende med oplysning om navne, adresser, studiefag, optagelsesgrundlag og immatrikulationsår. Da dette blev kendt, gav det anledning til en intern undersøgelse under ledelse af professor i strafferet Vagn Greve. Undersøgelsen konkluderede, at udleveringen var sket i strid med universitetets registerforskrifter.³⁴ I 1990 og et tidligere år var listerne blevet udleveret af LEA, som på det tidspunkt var fungerende sekretariatschef i ledelsessekretariatet. I redegørelsen konstateres det, at LEA vidste eller burde have vidst, at udleveringen stred mod registerforskrifterne. Desuden blev det dokumenteret, at han efter sagens opståen gentagne gange havde givet urigtige oplysninger til ledelsen om sin rolle i udleveringerne, og at han på et tidligere tidspunkt burde have orienteret universitetsdirektøren om forholdet.³⁵ Desuden blev der i redegørelsen givet udtryk for beklagelse af, at der forelå uvished om de nærmere omstændigheder i forbindelse med, at LEA under Golfkrigen havde rekvireret en liste over udenlandske studerende fra lande i Mellemøsten, herunder flygtninge derfra.³⁶

Forud for nævnte undersøgelse var LEA blevet genstand for efterforskning forestået af statsadvokat Erik Merlung i en overordentlig særpræget sag, der påkaldte sig betydelig opmærksomhed.³⁷ Ekstra Bladet bragte den 12.11.1993 en artikel med påstande om, at der var sket aflyt-

34. Redegørelse af 18.05.1994. I skrivelse af 15.06.1994 bekræftede Registertilsynet dette og gav udtryk for kritik af videregivelsen, som PET ikke havde haft fornøden hjemmel til at begære.
35. Undladelsen af at informere ledelsen om sin viden med hensyn til forbindelser til PET bevirkede, at Københavns Universitet afgav ukorrekte oplysninger til undervisningsministeriet og konsistorium. Det hører med til historien, at udleveringen af listerne gennem 1980'erne skete på skiftende universitetsdirektørers ansvar.
36. LEA fratrådte sin stilling ved Københavns Universitet den 01.10.1994. I 2005 afgik han ved døden efter langvarig alvorlig sygdom.
37. Et medlem af konsistorium som repræsentant for deltidslærerne, daværende kontorchef Michael Bjørn Hansen havde fra starten af 1993 i flere henvendelser til rektor Ove Nathan henledt opmærksomheden det betænkelige i, »at Københavns Universitet har en sikkerhedsansvarlig, der i tide og utide fortæller om sine sikkerhedsmæssige opgaver«, herunder som kontaktperson til PET. Han fik ikke umiddelbart noget ud af sine anstrengelser; men efterfølgende var relevansen af hans beskrivelser åbenbar, sådan som det også kom til udtryk i et antal avisindlæg fra ham.

ning af det kontor i Studiestræde 5, som tilhørte Hans Gammeltoft-Hansen i hans egenskab af professor ved Københavns Universitet. Aflytningen skulle være sket på i en periode, mens Gammeltoft-Hansen var formand for Dansk Flygtningehjælp. Det viste sig, at avisen havde LEA som kilde.³⁸ I en redegørelse til rektor kunne LEA derpå oplyse, at han i 1986 som medlem af en skytteforening havde modtaget oplysninger fra en major, som også var medlem, om, at der foregik aflytning af Gammeltoft-Hansen.³⁹ Fra kilden modtog han angiveligt et telefonnummer til en teletekniker kaldet »Thomsen«, som han kunne kontakte, hvis han besluttede at gøre noget ved sagen, samt et kodeord, som han kunne identificere sig med. I lyset af, at Gammeltoft-Hansen efterfølgende blev bragt i forslag som kandidat til posten som Folketingets Ombudsmand, låste LEA sig sammen med Thomsen ind på Gammeltofts kontor. Fra telefonen her fjernede sidstnævnte angiveligt en »dims«, dvs. en formodet aflytningsmikrofon, som de sammen sendte til PET i en neutral brun prøvekuvvert med beskeden »TAK FOR LÅN« i udklippede avisbogstaver. Dette fik universitets ledelse først besked om med nævnte redegørelse. Rektor underrettede undervisningsministeren, hvorpå justitsministeren bad statsadvokaten om at foretage en nærmere undersøgelse, som også kom til at omfatte spørgsmålet om udleveringen af studentermatriklen. Statsadvokatens konklusion var, at hele historien om aflytning var »opspind«.⁴⁰ Både før og efter statsadvokatens redegørelse bragte pressen imidlertid forlydender om, at PET efter ønske fra den israelske efterretningstjeneste Mossad var ansvarlig for aflytning af Gammeltoft, som i sin egenskab af formand for Flygtningehjælpen f.eks. kunne have kendskab

38. Han var i begyndelsen af 1993 blevet rektors juridiske konsulent.

39. Redegørelse af 25.11.1993 fra LEA til Rektor og Universitetsdirektøren. Den 29.11.1993 blev LEA frataget de sikkerhedsmæssige opgaver, som han havde varetaget siden 1990, herunder kontakten til politiet.

40. Statsadvokatens redegørelse om aflytningssagen blev afgivet den 11.11.1994 (omdelt i Retsudvalget, folketingsåret 1993-94, alm. del – bilag 809). I redegørelsen blev det på grundlag af en speciallægerapport oplyst, at LEA siden 1980 havde lidt af en bipolar manio-depressiv psykose, hvilket gjorde det »særdeles nærliggende at antage, at sygdommen har relevans for såvel indholdet i, som fremkomsten af hans historie om aflytningen«.

til palæstinensiske flygtninges forhold. Om dette havde noget på sig, vil næppe nogensinde blive fuldt klarlagt.⁴¹

Da søgelyset nu var blevet rettet mod LEA, gik det op for Flemming og mig, at LEA under vores samtale med ham i februar 1989 kunne have haft en egeninteresse i, at der fra vores og universitetets side blev holdt en meget lav profil med hensyn til de anklager for agentvirksomhed, som vi fortsat oplevede som særdeles ubehagelige. For det tilfældes skyld, at de nu aktuelle undersøgelser skulle bringe de gamle agentbeskyldninger mod os i erindring og give anledning til overvejelser om eventuelle koblinger, skrev Flemming og jeg den 02.12.1993 et kort notat om samtalen med LEA, og Vagn informerede daværende dekan Steen Rønsholdt, som i forvejen kendte det øvrige forløb fra sin tid som fagrådsformand. Så vidt vides fik notatet ingen praktisk betydning.

Hverken Københavns Universitet eller PET havde megen ære af det indbyrdes samspil i tiden efter studenteroprøret. Overvågningen af studerendes politiske virksomhed antog uacceptable former, som med rette gav anledning til kritik og oprydning. Så sent som i 2002 udtalte Vagn Greve som dekan for Det Juridiske Fakultet i et åbent møde i konsistorium, at universitetet havde dårlige erfaringer med de hemmelige tjenester, at disses samarbejde med andre landes efterretningstjenester gjorde, at han ikke havde tillid til, at de oplysninger, de fik fra universitetet ikke blev misbrugt, og at det fornødne samarbejde burde ske med det normale politi.⁴²

For JS og LEA fik deres forbindelser til PET store menneskelige omkostninger og tragiske konsekvenser. Tilsvarende kan siges om en anden af PET's samarbejdspartnere, agenten og infiltratøren Anders Nørgaard, der i 2000 endte sine dage for egen hånd.⁴³ Vi andre kan ryste på hovedet af begivenhederne dengang i håb om, at de hemmelige tjenester her i landet nu til dags er mere omhyggelige og professionelle i deres hvervning og pleje af civile meddelere.

41. Jeg gav i Information den 26.11.1993 udtryk for, at det havde været ønskeligt at lade en dommer forestå undersøgelsen frem for en statsadvokat, der er »godt og grundigt syltet ind i det statsapparat, der er under mistanke«.

42. Se referatet i Universitetsavisen nr. 16, 2002.

43. Anders Nørgaards afsløringer af samarbejdet med PET var den direkte årsag til nedsættelsen af PET-kommissionen, som har omtalt hans virksomhed i flere bind af kommissionens beretning, særligt bind 12 om den såkaldte Operation Zeus.

